

De første vestjyder: Langs oldtidsvejen og ved Rammedige

Af Jens Erik Villadsen

Når man fra Lemvig kører sydpå mod Bøvling, kommer man til et sted, hvor vejen går fra mod vest ind til Fjaltring og videre til Thorsminde. Her skal man forbi det gamle, men nu delvist genetablerede fæstningsværk – Rammedige. Her står to krigere og holder vagt. Da fæstningen blev opført, formentlig omkring 200 år e.Kr., var det for at holde folk, der kom fra øst, ude fra det rige samfund ud mod havet, hvor Trans var hovedbyen med en lille anløbshavn til import og eksport af datidens varer. Det vender vi tilbage til.

Langs oldtidsvejen

Først skal vi ca. 10.000 år tilbage, da isen fra sidste istid så småt var ved at forsvinde. På cykelstien fra Trans Kirke og op til Bovbjerg Fyr kommer vi forbi en tavle, der fortæller, at her var kanten af sidste istid. Hovedopholdslinjen, som iskanten kaldes. Den går ind mod Rammedige og videre mod Ramme, Lomborg, Rom, forbi Fabjerg Kirke og videre mod syd, indtil den efter næsten 65 km slutter ved Karup Å.

Det er denne strækning, vi i dag kalder OLDTIDSVEJEN.

Nord og øst for linjen følger man en række af høje, hovedsageligt fra Bronzealderen. Oprindeligt har der været omkring 1.700 gravhøje. Heraf er ca. 500 bevaret.

Vestjyderne

Med lidt god vilje kan man vel argumentere for, at det var her ved kanten af isen, at de første VESTJYDER bosatte sig. De første var jægere og samlere, og da vi

kom længere frem mod det, vi i dag kender som Bronzealderen, var de agerdyrkere. De bosatte sig i små og større bebyggelser, der for det meste var forbundne med vejanlæg. Det var også her, hvor de begravde deres døde i højene, at vi kan følge i landskabet langs oldtidsvejen.

Rammedige

Tværs over oldtidsvejen ved Ramme og Dybe opførte man engang mellem 100 og 400 år e.Kr. (Jernalderen) en to til tre kilometer lang forsvarsvold, der spærrede for trafikken fra øst, så man ikke kunne komme ud til datidens metropol ved havet, nemlig Trans.

Højene ved Ramme Dige

Forsvarsanlægget afgrænsedes i nord af højene, man kunne forsikse sig bag, og i syd endte det i et ufremkommeligt vådområde.

Selve volden har været ca. fem meter bred, ca. tre meter høj og voldgraven foran et par meter dyb og seks meter bred.

Med dette mægtige anlæg, som i dag kaldes Rammedige, har det været muligt at regulere trafikken langs oldtidsvejen ud mod Trans og havet, så jernalderbefolkningen kunne beskytte deres område mod uønskede gæster østfra. De kunne så også kontrollere hvem og hvad, der fik adgang til området bag diget til deres rige samfund.

Som nævnt har der formentlig på den tid været en betydelig handel med germanske stammer og måske også med romerne. Folkene i kystlandet kunne på den tid bytte med det, som af mange er kaldt 'oldtidens guld' – rav.

Ved Rammedige har der oprindeligt ligget ca. 60 gravhøje, men i dag er der kun bevaret 15. Kong Frederik d. 7. fik lavet udgravninger i fem af højene, og der blev fundet oldsager både fra slutningen af Bondestenalderen, Bronzealderen og Vikingetiden.

De fleste af gravhøjene er opført i ældre bronzealder (1.700 – 1.000 f.Kr.). Sandsynligvis boede befolkningen nord for gravpladsen. Man boede nemlig ikke imellem gravhøjene, for det var hellige steder, hvor man kunne komme i kontakt med 'den anden verden', og det kunne være farligt.

Fakta om jernalderens befolkning

- Jernalderen i Danmark varede fra ca. 500 år f.Kr. til 800 år e.Kr., med overlap i begyndelsen og slutningen.

- Klimaet ændrede sig fra bronzealderens fastlandsklima til et koldere og mere fugtigt klima omkring år 0.

- Befolkningen boede på landet i store, velbyggede bebyggelser med plads til husdyr, særligt i Jylland.

- Trusler om krig fra syd og øst blev en del af befolkningens hverdag, hvilket ses i arkæologiske fund af militære anlæg og våben.

- Kontakter til de germanske stammer syd for Østersøen og Romerriget medførte udveksling af smykker og andre genstande samt muligvis inspiration til at bygge forsvarsvolde.

Kunstneren Eva Hermann

Hvad hjertet er fuldt af, løber hænderne over med

Af Jon Høgh

Ovenstående kærlighedserklæring, "hvad hjertet er fuldt af, løber hænderne over med", er keramikker Eva Hermanns. Det er ord, som fuldstændigt dækker, hvad hun med sin kunst står for. Det gik straks op for mig, da jeg under mit interviewbesøg blev modtaget af hende i hendes store galleri på ejendommen Svolling, der betyder "Det solbeskinnede sted", ifølge gamle tekster, et par kilometer fra Vesterhavet i Vester Husby.

Her i udstillingen af sine keramiske kunstværker ledte hun mig rundt for at fortælle lidt om sine kunstneriske principper: "Man bliver aldrig færdig med at forstå naturen. Der skal ærbødighed til for at trænge ind i mysterierne derude. Jeg tror ikke vi mennesker nogensinde forstår det hele – kan bare glædes og forsøge at tolke alt det smukke efter bedste evne. Forsøge at videregive glæden."

Eva Hermann fremstiller kunst, der i alle enkeltheder er så smuk og i pagt med naturen, så man næsten er derude i lærkesangen og duften af lyngen. Det er især hedens og klittens storslåede og nøjsomme vegetation, fugle- og insektiv, som hendes hjerte er fuldt af, og som hun lader sine kunstnerhænder løbe over med i værkerne. Raku brændte fugle og dyr. Kopper, tallerkener, skåle, fade og krukker med en hilsen derude fra.

Lader sig også inspirere af litteraturens fortællinger

Men Eva Hermann lader sig også inspirere af litteraturens eventyrlige fortællinger. I galleriet støder vi både på Selma Lagerlöfs Niels Holgersen

Eva Hermanns hyldest til et af naturens mest skattede naturalier, det smukke og velsmagende brombær. Skålen er anbragt ude i den natur, hvor både brombærret og hun selv trives bedst.

på hans vidunderlige rejse gennem Sverige på ryggen af en gås og H.C. Andersens Lille Claus, der låner sin navnebrors, Store Claus' arbejdsheste med spændte muskler og bagud vendte ører, mens Lille Claus' hest går foran og tager det mageligt med fremadrettede ører.

Eva Hermann er født i 1954 i Hejlskov tæt ved Ørslev Kloster i et hus, der blev bygget over mange år, mens familien boede i det. Her fik hun sine første naturindtryk med en afstand til Limfjorden på omkring kun 150 meter og ca. 2 kilometer til nærmeste nabo.

Da forældrene skiltes, flyttede hun med sin mor til Randers og senere til Aarhus, men naturmennesket Eva trivedes ingen af stederne, og det endte med, at hun 15 år gammel rejste hjem til sin far, træskærer-kunstneren Jacob Hermann, der på den tid var i gang med at genopføre Svolling fra bunden af og med de oprindelige munkesten som byggematerialer.

Det er glædeligt for hende at fortælle, at hun hjalp til med byggeriet, ligesom hun også glædes over at tænke på, at hun straks lærte de gode og hjælpsomme og for nogles vedkommende dejligt originale naboer at kende.

Vintermånederne tilbragte hun hos sin mor i Aarhus, og fordi hun ville være maler, gik hun på Aarhus Kunstakademi til croquistegning. Her opdagede hun keramikværkstedet i stueetagen og fik lært at dreje og blev hurtigt vild med det. "Leret er dejlig frit at arbejde med,

da man sagtens kan være maler, keramikker og skulpturel i det samme værk," fastslår hun.

Efter at have lært at dreje og begitte, der er læren om at komme hvidt ler oprørt i vand på rødleret som bund

for dekoration, gik turen atter hjem til Svolling, hvor hun i 1973 begyndte sin kunstneriske virksomhed i faderens lille selvbyggede værksted med sparkeskive og træfyret keramikovn.

Afstikker til Normandiet

Efter en 15 år lang afstikker til Normandiet, hvor hun indrettede værksted og importerede dansk rødler og blåler, som hun foretrækker at arbejde med, vendte hun atter hjem til Vester Husby og Svolling i 1993.

Et par år efter døde Jacob Hermann, men Eva blev boende i det hus, som hun selv havde været en lille håndværker på - ikke kun fordi det var hendes sted, men også fordi hun, i sin glæde over at være kommet hjem til Danmark, var blevet fuldstændig klar over, at det var den vestjyske natur, som hun skulle hylde med sin kunst.

Det har hun gjort i 30 år. Hun gør det stadigvæk. Og hvor gør hun det godt!

En tilgivet synder udvidede kirkegården i Rom

Af Jens Erik Villadsen

De fleste, der har besøgt Rom kirkegård - altså den lidt syd for Lemvig - har nok undret sig over det mærkelige i, at kirkegårdsdiget i det ene hjørne ligesom er udbygget med et lille kvadrat.

I dag står der gamle bevaringsværdige gravsten fra nedlagte gravsteder, men engang var stedet her udenfor kirkediget.

Overleveringen siger, at i fordums tid blev en mand, der var blevet dødsdømt, begravet udenfor kirkediget.

Rom kirke. Yderst til venstre ses den lille udvidelse af kirkegården.

Tragedien over Arresø

Af Ove Nørholm

Tre venner fra Ikast mistede livet i helikopterstyrt for 25 år siden

Fredag den 13. oktober i 2000 blev en dag, der vil stå som en tragedie for Ikast-området. Tre kendte erhvervsfolk og nære venner, Arne Thomsen (45), Peder Brøchner (48) og Hans Svarre (58), mistede alle livet, da deres helikopter styrtede ned i Arresø - Danmarks største sø på 41 kvadratkilometer.

De tre mænd delte en passion for flyvning, og ulykken skete kort tid efter, at de havde afhentet Arnes nyindkøbte Robinson R-44 helikopter OY-HFW i Nordsjælland. Alle tre havde certifikat til R-22, som er en to sæders helikopter fra samme firma, og Hans havde tidligere erhvervet en Robinson R-44.

Stærkt venskab og fælles passion

De havde kendt hinanden i årevis, bundet sammen af et stærkt venskab og en fælles lidenskab for flyvning. Arne Thomsen var ejer af Midtjysk Autoophug, Sundsvej 23, i Ikast. Peder Brøchner drev FASTERHOLT EI, og Hans Svarre var tidligere ejer af Svarre Modestrik i Ikast.

Deres venskab blev ofte plejet gennem fælles flyvture, hvor de mødtes på små øer og delte deres interesse for luftfart. Flyvning var ikke blot en hobby, men en del af deres livsstil. Alle tre var erfarne piloter, og Hans Svarre havde fløjet med helikoptere siden 1992 og havde over 484 flyvetimer bag sig og dermed erfaring og sikkerhed i bagagen. Han havde desuden sin egen helikopterplatform og hangar på taget af sin virksomhed i Ikast. Hans Svarre var pilot, da de startede på denne fatale tur. Men skæbnen indhentede dem fredag den 13. oktober.

Helikopteren og den fatale dag

Robinson R44, der er en firesædet let helikopter med en max hastighed på 240 kmh, blev købt af ejeren af Den Blå Avis, Karsten Ree. Han havde den stående i storetreprenør Axel Juhl-Jørgensens (Danbyg) have i Vedbæk. Her blev der først

påfyldt 30 liter brændstof, og de startede derfra ca. kl.15:15.

Efter afhentning i Vedbæk blev maskinen tanket op kl. 16:09 med yderligere 114,5 liter på Grønholt Flyveplads, hvorefter de tre mænd kl. 16:15 satte kurs mod Jylland til en fest i Isenvad Forsamlingshus. En af deltagerne i festen har fortalt mig, at det var en meget underlig oplevelse, som satte et stort indtryk på alle, der deltog.

Klokken 16.30 over Arresø skete tragedien på positionen N55°57'46.26, Ø12°06'53.7.

Ifølge nogle eksperter kan tæt tåge have forvirret pilotens horisontale orientering, hvilket muligvis førte til det fatale styrt.

Vidner langs søens bred rapporterede, at de havde hørt usædvanlige lyde, men først næste dag begyndte en reel eftersøgning. Helikopterens vrøg blev fundet den 25. oktober på fem meters dybde ved hjælp af en fjernstyret mini ubåd fra Hørsholmfirmaet Maridan A/S. Med hjælp af et højteknologisk sonarsystem fandt firmaet frem til den forulykkede helikopter efter adskillige dages eftersøgning.

Bjærgningen og mystikken

Arbejdet med at bjærge helikopteren blev en udfordring. Den 21 dage lange operation involverede politi, Søværnet og lokale fiskere samt familiemedlemmer, der samarbejdede om at lokalisere de savnede mænd.

Da helikopteren endelig blev hævet, gav den ingen klare svar. Kabinen var fyldt med mudder, men passagererne og piloten var ikke til stede i vrøget. Arne og Peder blev fundet den 9. november, mens Hans først blev bjærget den 11. november. Søværnets og politiets omfattende indsats gav omsider familierne vished, men tragedien

efterlod stadig mange ubesvarede spørgsmål.

En drøm blev knust

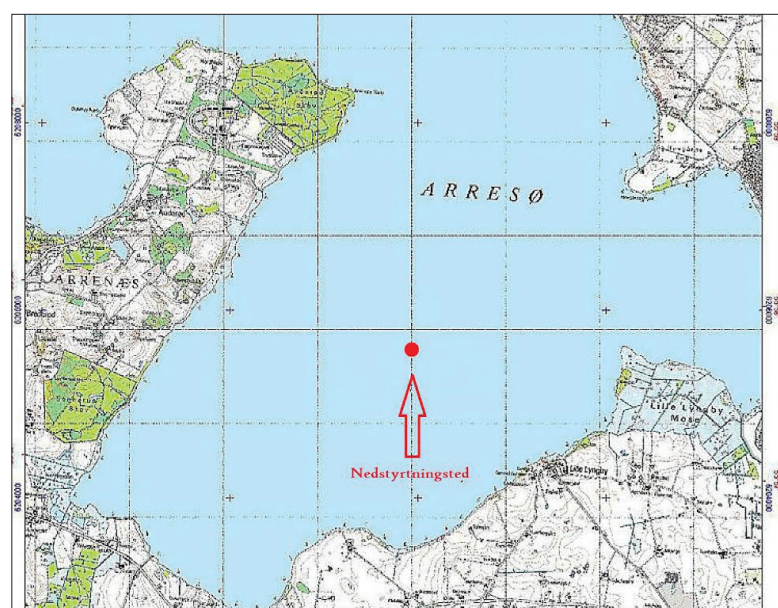
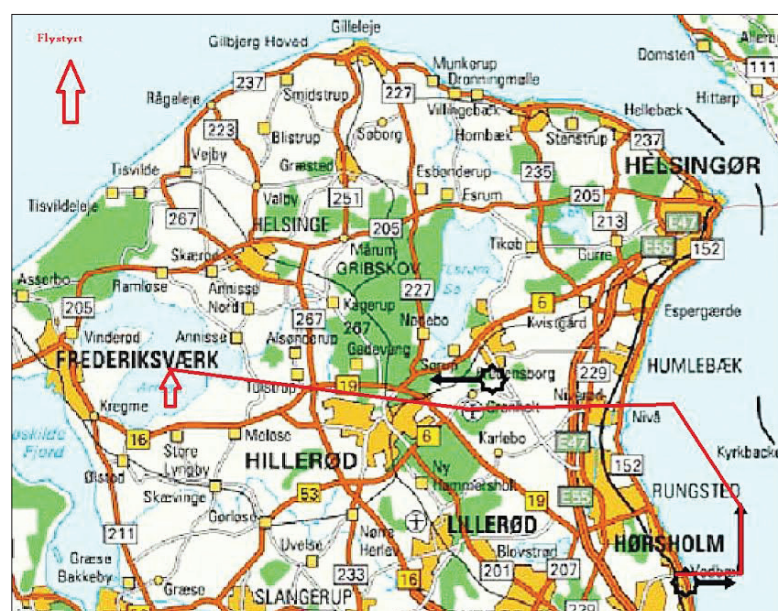
De tre mænds passion for flyvning, der havde været en kilde til glæde og eventyr, blev på tragisk vis deres endeligt. Helikopteren, som skulle give dem endnu flere muligheder for at udforske landet og dele deres oplevelser, blev nu til en ulykkesmaskine.

Tragedien over Arresø minder os om de risici, der er forbundet med luftfart, men også om de venskaber og drømme, der bandt dem sammen.

For Ikastområdet og de pårørende blev tabet af Arne, Peder og Hans en stor tragedie, men også en påmindelse om deres livsmød, fællesskab, eventyrlyst og ikke mindst passion for flyvning.

Sammenfatning fra Havarikommissionen

I området omkring Arresø var sigtbarheden omkring 1,5 – 3 km på grund af tågedis. Da luftfartøjet passerede den østlige søbred af Arresø i lav højde, fløj det ud over, hvad der fremstod som et konturløst landskab uden visuelle referencer. Efter kort tid har piloten været påvirket af rumlig desorientering og har ikke været opmærksom på, at helikopteren lå i en krængning mod højre, samt at det tabte højde.

Fodbold kom til Vestjylland for 125 år siden

Af Annette Holm

Den 29. marts er det 125 år siden, at Ringkøbing Idrætsforening blev stiftet, og dermed kom fodbold til Vestjylland. Indtil da var spillet ukendt uden for de store byer, så tilflyttere fra Kolding tog initiativ til RIF.

Forud var der den 25. marts indkaldt til møde for at oprette en sportsforening for fodbold eller cricket. Typografer og journalister fra Kolding var året før kommet til byen, fordi Ringkøbing Amts Dagblad skulle trykkes her. De unge mænd havde dyrket sport i en idrætsforening i Kolding og havde lyst til at fortsætte i den lille vestjyske by. 21 mødte op, og de vedtog at indkalde til stiftende generalforsamling for en boldklub. På det møde var der enighed om at kalde foreningen Ringkøbing Idrætsforening, og at den skulle omfatte al god idræt. Foreningens formål var "at samle ungdommen til sund udviklende idræt".

Byrådet gav foreningen lov til at benytte byens markedsplads mellem banegården og byen til fodbold og cricket, dog på betingelse af "at spillet ikke blev til gene for de omkringboende eller hindrede anden anvendelse af markedspladsen".

Den 21. april begyndte træningen, og allerede midt i juni blev et hold på 11 mand udtaget. De spillede den første kamp i Lem, hvor der ganske vist var stablet en boldklub på benene, men ingen af deltagerne kendte fodboldreglerne. Derfor bad de RIF'erne om lidt undervisning og vandt kampen 3-2.

Bedst af de jyske klubber

RIF's store gennembrud kom i 1904, da holdet blev bedst af de jyske klubber og vandt en bronzelure, som kunne blive ejendom, hvis den blev vundet tre gange. Holdet var i særklasse, vandt turneringen de næste to år og dermed luren, der i dag er ophængt i klubhuset som foreningens mest særprægede trofæ.

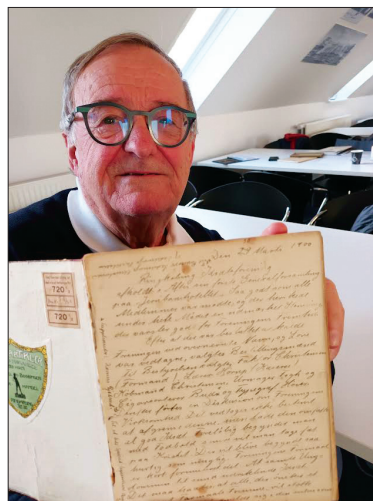
I 1909 spillede RIF finale om det jyske mesterskab mod AGF, men tabte. Imidlertid blev fodboldspillerne fra RIF bedre og bedre, så omkring 1920 var de på toppen og vandt Jyllandsmesterskabet.

Siden er det gået op og ned med præstationerne, men for en halv snes år siden rykkede RIF op i 2. division. Her spillede holdet i tre sæsoner, men rykkede ned, kom op i det, der var blevet til 3. division, og måtte så ned i danmarksserien.

"Nu kæmper vi for igen at spille divisionsfodbold, for så kan vi tegne kontrakt med spillerne", siger foreningens formand, Henning Bro.

I øjeblikket tæller foreningen 602 aktivitetsmedlemmer, og heraf er de 500 fodboldspillere under 25 år. Det er nemlig dem, der er fødekæden til førsteholdet, og bliver nogle talenter headhunted til større klubber, er RIF sikret en sum penge, så klubben får noget for det arbejde, der er præsteret.

I mange år var RIF kun for mænd. De spillede fodbold og dyrkede lidt atletik om sommeren, og så lavede de lidt gymnastik om vinteren, men i 1959 kom der kvinder med og flere

Formanden Henning Bro har været RIF'er i mere end 50 år, og her viser han foreningens første protokol.

aktiviteter. Damernes Idrætsklub gik i opløsning, og her var der gymnastik, håndbold, svømning og atletik, som overgik til RIF.

Vesterhavs-Hallen blev et stort løft

I 1960 fik idrætten i Ringkøbing et stort løft, da Vesterhavs-Hallen blev bygget. Det betød, at især håndbold gik ind i en glansperiode med DM i sommerhåndbold for mænd og et hold i 3. division. Som årene gik, blev det vanskeligere at stille hold, og i 1989 overtog Rindum SU den aktivitet.

Gymnastikken trak i årevis mange deltagere, så der var store hold til opvisningerne om foråret, men det ebbede ud, og for en halv snes år siden blev gymnastikken i RIF og Rindum lagt sammen til Ringkøbing Gymnastik.

Efter at kvinderne kom med i RIF, kom der rigtig gang i atletikken, og mange unge begyndte at dyrke atletik på højt niveau på Kongevejens stadion, hvor der var gode faciliteter til atletik. Atletikken er stadig en del af foreningens virke, nu sammen med petanque og kun med voksne deltagere.

Svømning er overtaget af en svømmeklub, men der er kommet nye aktiviteter til, nemlig floorball og bowls.

Bredden og eliten

Fra den første træning på markedspladsen er der langt til RIF's store anlæg ved Fasers Led med klubhus, opvisningsbane og mange

træningsbaner. Klubben er i dag delt op i en afdeling for bredden og et selskab for eliten, men virker som en helhed. Den er i løbet af de sidste 25 år blevet mere professionel og har ansat Kim Grøn Hansen som event- og sponsorchef.

RIF har nemlig gennem årene markeret sig i byen ikke bare sportsligt, men også med en masse events for hele byen.

Den første var en sportsdag i 1918 sammen med byens andre sportsforeninger for at samle penge ind til en bedre sportsplads. Siden er det blandt andet blevet til basarer, præmiehist, julemesser, koncerter og Fjordfest i årene 1967-2008.

Flere frivillige

"I fremtiden vil vi arbejde for at få flere frivillige og styrke bredden. Får vi flere til at spille U 13 og 14, vil nogle af dem fortsætte til U 18 og 19, så flere fodboldspillere bliver i byen efter endt ungdomsuddannelse og spille her. Vores kunststofbane skal renoveres, og vi skal regne med mindst en million til det, ligesom vi kunne tænke os at udbygge klubhuset," siger Henning Bro.

Kim Grøn Hansen, events- og sponsorchef i klubhuset med det flotte stadion i baggrunden.

Kim Grøn Hansen er i fuld gang med at forberede events til jubilæumsåret. I stedet for at fyre alt af på en dag, bliver der over hele året drysset indslag ud, for at sikre, at så mange som muligt kan deltage. Dog ligger et arrangement fast, og det er er oldboys landsholdet, der kommer til Ringkøbing den 16. maj for at spille mod et udvalgt RIF-hold.

Og til slut for en god ordens skyld - Ringkøbing Idrætsforening har aldrig haft cricket på programmet.

Holdet, der i 1906 sikrede sig bronzeluren, der er RIF's mest bemærkelsesværdige trofæ.

Der er intet tilbage af amtsrådssalen

Amtsrådssalen, som den så ud efter renoveringen. Nu er den en moderne arbejdsplads for en halv snes medarbejdere i Ringkjøbing Landbobank. Foto: Kjeld Arne Hansen.

Af Annette Holm

I december 2024 var det 175 år siden, det fjerde rådhus med amtsrådssalen på Torvet i Ringkøbing blev indviet. Af den smukke renoverede sal i hele den østlig del af førstesalen med tre vinduer ud mod Torvet er der nu intet tilbage.

Det er den konklusion, Holger Nordestgaard fra Ringkøbing Lokalhistoriske Arkiv er kommet frem til ved gennemgang af indleverede arkivalier og bragt videre i arkivets årbog "Husker du - eller er det glemt?" 2024.

Rådhuset stod færdigt i 1849, men fra 1841 havde det nyvalgte amtsråd holdt sine møder på Ringkøbings rådhus. Da der skulle bygges nyt, delte Ringkjøbing Kommune og Ringkjøbing Amt derfor ejerskabet med en tredjedel til kommunen og to tredjedele til amtet.

Et smukt resultat

I mange år skiftede amtsrådssalen udseende med forskellige stilarter, lyse og mørke farver, og selv om den i 1990'erne fremstod som et lyst og venligt lokale, trængte den til renovering. Fagfolk blev sat på sagen, og efter grundige undersøgelser blev det besluttet, at amtsrådssalen skulle føres tilbage til indretningen fra 1920'erne. I 1995 blev den nye amtsrådssal med nyt møblement præsenteret, og det var et meget smukt resultat, som med glæde og stolthed blev vist frem.

Da Ringkøbing Amt ved kommunalreformen i 1970 blev delt i et statsamt og et kommuneamt, og Ringkøbing Kommune byggede

nyt rådhus, blev Ringkjøbing Amtskommune ejer af rådhuset. Det varede, indtil amtskommunen blev nedlagt med udgangen af 2006, og Ringkøbing-Skjern Kommune overtog ejerskabet.

Rådhusets facade var beskyttet af en fredningsklausul, men amtsrådet og byrådet frygtede, at den smukke amtsrådssal kunne være truet og fik derfor 10. januar 2006 tinglyst en deklaration, hvor der blandt andet stod "Amtsrådssalen skal fremstå i sin nuværende form" og "1. salen må fremover alene bruges til offentlige og halvoftentlige formål i forbindelse med mødeaktivitet og kulturelle aktiviteter".

Landbobanken rykkede ind

Men kommunen havde ikke ideer til eller planer for en langsigtet anvendelse af bygningen. Årene gik, og så viste naboen, Ringkjøbing Landbobank, interesse, fordi den var i pladsnød. Det gav en heftig folkelig debat, men for kommunen var rådhuset blevet en byrde, så i 2014 blev den tinglyste deklaration om rådhusets bevaring og anvendelse ophævet. Året efter blev der givet dispensation til lokalplanen, så banken kunne rykke ind i bygningen.

Alt i amtsrådssalen blev ryddet, og kommunen allierede sig med Ringkjøbing Fjord Museer, der har indrettet en lille udstilling med malerier og få udsøgte genstande fra amtsrådssalen på Dommerkoret i Ringkøbing. Andet løseøre er kommet på museets magasin, nogle stole blev solgt, andre er gæstestole, mens resten af amtsrådssalen er endt i forbrændingen.

Lægen eller 'Æ Klog Mand'

Jens Erik Villadsen

I min barndom kunne man stadig møde, især ældre, der havde mere tiltro til 'kloge koner og mænd' end læger og sygehuse. Men før man nåede til at opsøge dem med sine dårligdomme, havde man forsøgt sig med de husråd, der var gået i arv gennem generationer.

H.P. Hansen skiver i sit værk 'KLOGE FOLK' fra 1942:

"Ydre læsioner og mange almindelige skavanker kunne en bondekone ofte selv klostre ved.

Havde drengen skåret sig i en finger, bandt moderen en klud om; hun lagde grødomslag på en byld som træk.

Havde én fået grimme frostsår, lød det velkendte og virkningfulde råd: 'Pis o et!'

Havde en fået skå'n i et øje, så var der nok en kone, der forstod 'o sleg en yw', dvs. fjerne skarnet med tungespidsen".

Hvornår gik man til "de kloge folk"?

I de fleste tilfælde var man helt klar over, hvad der var galt, og hvor de gode husråd, man kendte, hjalp. Men der var dog også tilfælde, hvor man ikke anede, hvad der var i vejen. Så var det, man måtte søge hjælp ved den 'kloge kone eller mand'.

Man skal også tage i betragtning, at folk boede meget spredt på heden og var fattige. Derfor kunne der være langt til nærmeste læge, og gratis var det heller ikke, medens man kunne nøjes med naturalier eller en lille skilling til de kloge folk.

Hvem var "de kloge folk"?

Man kunne finde "de kloge folk" indenfor alle samfundslag. Der var præster, degne, gårdmænd, husmænd, smede, snedkere, godtfolk og kæltringer.

Fælles for dem var, at det var mænd og kvinder, der lejlighedsvis praktiserede ved siden af deres erhverv. Det var kun ganske få, der havde det som egentlig levevej.

Der har vel eksisteret folk helt fra begyndelsen af vores historie, der har formået at helbrede folk og fæ med særlige evner. De har i alle tider haft deres eksistensberettigelse - også i dag.

Har vi "kloge folk" i dag?

Nu om dage har vi tillid til lægevidenskaben (for det meste), men vi benytter os samtidig af alternativ behandling. En diskussion, jeg vil holde mig helt ude af, men blot konstatere, at vi nok stadig har 'kloge folk' i vores samfund.

Tegning af Ida Bust

Erik Lystbæk Kristensen En livshistorie med rod i en vestjysk stationsby

Af Bent E. Hansen

Det er titlen på en ny lokalhistorisk bog om Vemb.

En glimrende historie om en landsby i en bestemt tidsperiode fortalt gennem en mands livsfortælling.

Erik Lystbæk Kristensen fortæller levende om den stationsby, han kendte i sin barn- og ungdom, som var før, under og efter 2. verdenskrig.

Det hele begyndte, da han blev født 1933 i en lille lejlighed i Nørregade i Vemb. Erik Lystbæk Kristensen har altid boet i Vemb, bortset fra soldatertiden.

Det er i Vemb, at han har haft sit liv med Lydia og deres fem børn. Der har altid skullet arbejdes hårdt for at få hverdagen til at hænge sammen, men det har også været et godt liv med mange fællesskaber.

Hvis man spørger Erik om hans uddannelse og arbejde, får man svaret, at han er uddannet som jorddreng, soldat, pakhus- og lagerarbejder, brunkulsarbejder og betonarbejder.

'Han lærte om arbejdet alle steder og - ikke mindst - han lærte mange ting i livets lange skole.

Han fortæller om sine arbejdspladser, som også omfatter nogle ungdomsår i brunkulslejerne.

Sidst i bogen er medtaget en artikel om Vemb by, fra jernbanen kom i 1875, hvor der kun var ét privat hus, og slutter i 1917, hvor Vemb er blevet en driftig stationsby.

Bogen er let læseligt, godt skrevet og rigt illustreret med billeder fra Vemb by og af familien i forskellige situationer.

Erik Lystbæk Kristensens nevø, **Benny Vejlbj**, og **Jens Erik Villadsen** har stået for, at bogen kunne blive en realitet. Sidstnævnte har redigeret bogen og står for udgivelsen via VESTJYDER.DK

Bogen er på 116 sider og koster 145 kr.

Erik Lystbæk Kristensen

En livshistorie med rod i en vestjysk stationsby

Barn og ung i Vemb i 1930- og 40'erne
Brunkulsarbejder i 1950'erne
Vemb før Erik 1875 - 1917

Husmændene kunne ikke få post

Af Jens Erik Villadsen

Postomdelingen kunne også i gammel tid skabe utilfredshed. Her er et eksempel fra Bur ved Vemb i slutningen af 1800-tallet.

I 1875 var der kommet jernbane igennem sognet, med en lille station. Her åbnedes der et brevsamlingssted, hvor sognets beboere kunne aflevere og hente deres postsager.

Tre år senere blev den første landpost antaget. Han fik tildelt en rute rundt i sognet. Men det var kun sognets største gårdmænd, han skulle besøge. Husmændene og de mindste gårdmænd skulle selv udveksle deres postsager hos den nærmeste gårdmand.

Der var også krav til postbuddet: "Postbuddet skal medbringe de fornødne tasker indtil en samlet vægt af ca. 25 pund. Vejlængden, der er på 1 1/4 mil, foregår til fods og tilbagelægges på to en halv time.

I tilfælde af forsinkelse, uden at dertil kunne påvises en gyldig grund, er postbuddet ifalden en mulkt efter postinspektørens kjendelse med 35 ører for hvert forsinket kvarter".

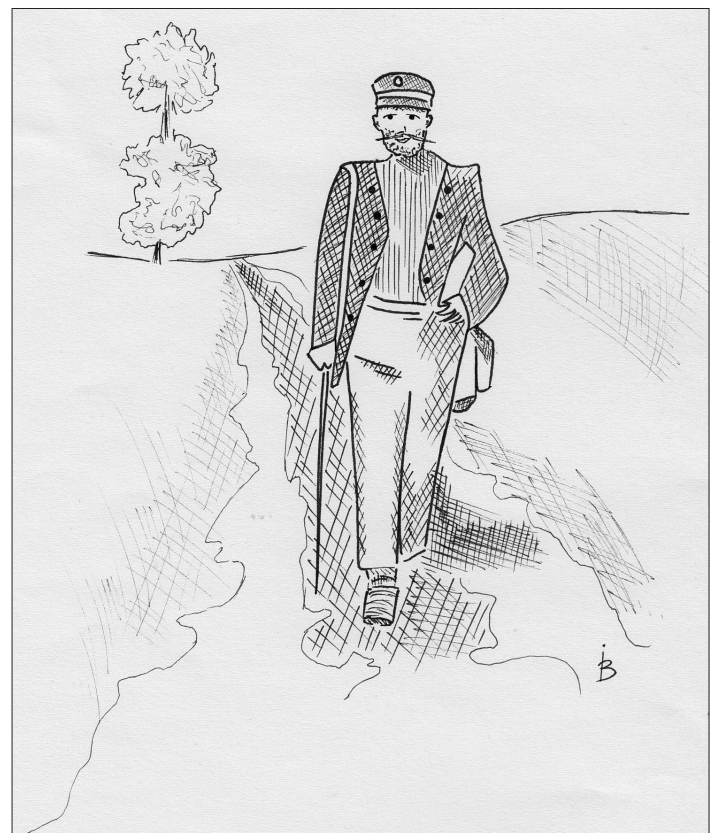
Klage til og svar fra postmesteren

I 1896 sendte 23 beboere i Bur sogn en klage til postmesteren i Holstebro, hvor de anmodede om, at alle husstande fik tildelt post. De var trætte af forskelsbehandlingen, da de nu i snart 20 år havde skullet bringe og hente deres post ved den nærmeste gårdmand. De ville have postens besøg på alle adresser.

Postmesterens svar:

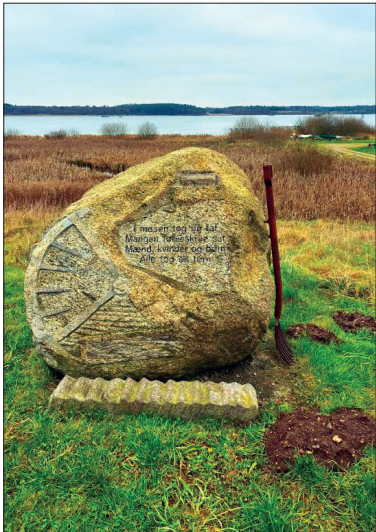
"Paa den lille Bur rute er 11 udleveringssteder, og det ikke skjønnes, at der er nogen grund til at forøge udleveringsstedernes antal".

Tre år efter kom der en ny postmester, og så blev det indført, at alle skulle have deres post bragt til døren.

Landpost' sidst i 1800-tallet- Tegning Ida Bust

Engesvangstenen

Mindestenen står ved søkanten på Ellevejs forlængelse

Af Ove Nørholm

Tørveindustrien spillede en afgørende rolle i udviklingen af Engesvang som by og samfund.

For at hylde de mænd, kvinder og børn, der igennem næsten et århundrede arbejdede i moserne omkring Bølling Sø, blev en mindesten indviet i 2019.

Bag projektet stod Engesvang Lokalråd, der i samarbejde med en række aktører gjorde ideen til virkelighed.

Fra idé til mindesmærke

Det var Kai Pape, en lokal beboer på Ellevej med jord op til Bølling Sø, der først fik ideen til mindestenen. Han opdagede en stor kampesten på en tidligere liggeplads ved skoven mellem Ellevej og Moselund. Stenen, mente han, ville være ideel som mindesmærke.

I samarbejde med John Juul Eriksen og Ejvind Lassen blev der udarbejdet et detaljeret arbejdsprogram, og en række lokale myndigheder og interessenter blev inddraget.

Lokal støtte og engagement

Mindestenen blev finansieret af en række bidragsydere, herunder LO, 3F, Ikast-Brande Kommune, Den Jyske Sparekasse samt lokale foreninger og råd. Projektet havde en samlet pris på ca. 35.000 kroner. Stenhuggeren Svend Beyer fra Kragelund blev betroet opgaven med at forme stenen.

Teksten på stenen er en hyldest til tørvearbejderne og lyder:

“I mosen tog de fat.
Mangen tørveskrue sat.
Mænd, kvinder og børn.
Alle tog en tørv.”

Teksten er forfattet af Anne Lis Daniel og Aase Nielsen, begge fra Engesvang, og vidner om det hårde slid og fællesskabet, der kendetegnede tørveindustrien.

Tørveindustrien – en del af Engesvangs historie

Tørveindustrien i Engesvang strakte sig over ca. 100 år og sluttede først i 1970. Den var en afgørende faktor for byens udvikling og be-

folkningstilvækst. Arbejdet med at udvinde tørv som brændsel krævede en fælles indsats fra både mænd, kvinder og børn.

Mindestenen ved Bølling Sø står i dag som et varigt symbol på den indsats og på en tid, der formede Engesvangs historie. Stenen er ikke blot en påmindelse om fortiden, men også en hyldest til det fællesskab og den styrke, der gjorde det muligt for byen at vokse frem.

Udsigten ved Engesvangstenen.

LEDER • Bent E. Hansen

Krig og historie

Redaktør
Bent E. Hansen

Når jeg deltager i snakkehjørnet på vores lokale plejehjem, er der et emne, som går igen gang på gang. Det er 2. verdenskrig. Den fylder virkelig meget i de ældres sind. Den husker de tydeligt, og mange har brug for at fortælle om den.

For nogle få kan oplevelserne under 2. verdenskrig dog have sat sig så dybt, at de prøver at fortrænge dem og ikke ønsker at tale om dem. F.eks., hvis de selv har oplevet koncentrationslejrene. Alle de indtryk, de fik, har ødelagt for meget i deres sind.

Jeg er fra begyndelsen af 1950-erne og har ikke selv oplevet verdenskrigen. For mig er den noget, der foregik langt tilbage i historien. Sådan har jeg egentlig altid følt det. Også, selv om krigen kun foregik en halv snes år, før jeg var barn. Mine forældre talte i min barndom også meget sjældent om krigen. De var gode til at leve i nutiden og til at fortrænge de dårlige tider.

Oplevelser bliver hurtigt til historie. Selv om jeg næsten har levet under krigen, er den dog kun historie for mig. Men 1930-erne generationen husker tydeligt krigen og dens grusomheder – og bekymrer sig meget om, hvad der sker rundt i verden i dag. De tiltagende spændinger og krige i både øst og vest, syd og nord gør dem meget bekymrede for fremtiden.

Jeg og min generation er blandt de heldige, der aldrig har oplevet krig tæt på. Det er vi meget taknemlige for. Vi kan slet ikke forestille os at leve med og under krig. Men kan det mon ske, at vi skal til at forholde os til det?

KOMMENDE ARRANGEMENTER I 2025

Hardsyssel Historisk Samfund holder hvert år tre arrangementer: Årsmødet i marts, sommermødet og Historiens Dag den sidste lørdag i oktober.

Årsmøde og generalforsamling i Historie og Samfund af 1906 **lørdag den 1. marts** på Holstebro Museum kl. 14.00.

Forhenværende programchef ved DR Midt & Vest **Tyge Dinesen** vil holde et spændende foredrag over emnet: "Det regionale medieperspektiv set over 30 år i DR's tjeneste."

Sommermøde **lørdag den 14. juni** kl. 14-17 på Klosterlund Museum, Engesvang.

Jan Svendsen, Brande, fortæller historien om tørvegravningens betydning.

Historiens Dag **lørdag den 25. oktober** kl. 14-17 på Skærum Mølle.

Hardsyssel årbogen vil blive præsenteret. Og **Helge Sander** vil fortælle om Professionel fodbolds indtog i Danmark

HUSK tilmelding til alle arrangementerne via hjemmesiden: www.hardsyssel.org

hardsyssel.org

Klik ind på **www.hardsyssel.org** Her kan du finde oplysninger om hvad *Historisk Samfund for Hardsyssel* er, læse nyhedsbreve, læse ældre udgaver af Hardsyssel Tidende og meget mere. -

Du kan også tegne et medlemskab samt tilmelde dig foreningens nyhedsmail.

OBS Alle Hardsyssel Tidende kan fås i papirudgaver. Henvendelse til redaktøren

Udgiver:
Hardsyssel
Historisk Samfund
af 1906

Ansvarshavende:
Bent E. Hansen
Markvænget 6A, 7441 Bording
Tlf.: 3121 2242
Mail: beh51mr@gmail.com

Hjemmeside: www.hardsyssel.org

Redaktion:
Bent E. Hansen
Jens Erik Villadsen
Annette Holm
Jon Høgh
Ove Nørholm

Layout og prepress:
meller.dk

Tryk: Johansen Grafisk

Kender du NærBrand foreningen?

NærBrand hører hjemme lokalt i Jylland fra Lemvig i vest til Hammershøj i øst, samt Sydhavsøerne Lolland og Falster.

Bor man i dette område kan man helt gratis blive medlem af foreningen, og med dette medlemskab opnå betydelige rabatter på forsikringer i Topdanmark. Oveni dette får man ret til en bonus på mindst 10% af sin forsikringspræmie hvis man har et skadefrit år. Læs mere på www.naerbrand.dk

NærBrand

Partner af Topdanmark

KLIK IND PÅ: WWW:HARDSYSSEL.ORG

HARDSYSSEL
HISTORISK SAMFUND AF 1906

LÆS MERE OM HERREDER

Historisk Samfund for Hardsyssel
En forening for alle historisk interesserede. Foreningen arbejder for at udbrede kendskabet til vores egne historie ved:

- at udgive artikler om egen i Hardsyssels Årbog.
- at afholde møder, hvor kyndige folk fortæller.
- at arrangere rundvisninger på historisk interessante steder.

Læs om foreningen og dens arbejde på de øvrige sider. Forhåbentlig får du lyst til at blive medlem straks.

TILMELD NYHEDSMAIL BLIV MEDLEM ARRANGEMENTER HARDSYSSEL ÅRBOG

BLIV MEDLEM AF HISTORISK SAMFUND

 Bliv Medlem og modtag et gratis eksemplar af foreningens årsskrift

Tilmelding på vor hjemmeside www.hardsyssel.org

Eller send en mail til foreningens kasserer, Frode Riber
Tlf.: 4077 8033
Mail: fr@friber.dk

Kompetent Ordentlig Handlekraftig

Hvad mere har du brug for?

Book et møde
landbobanken.dk

Ringkjøbing
Landbobank

RING
9732 1166